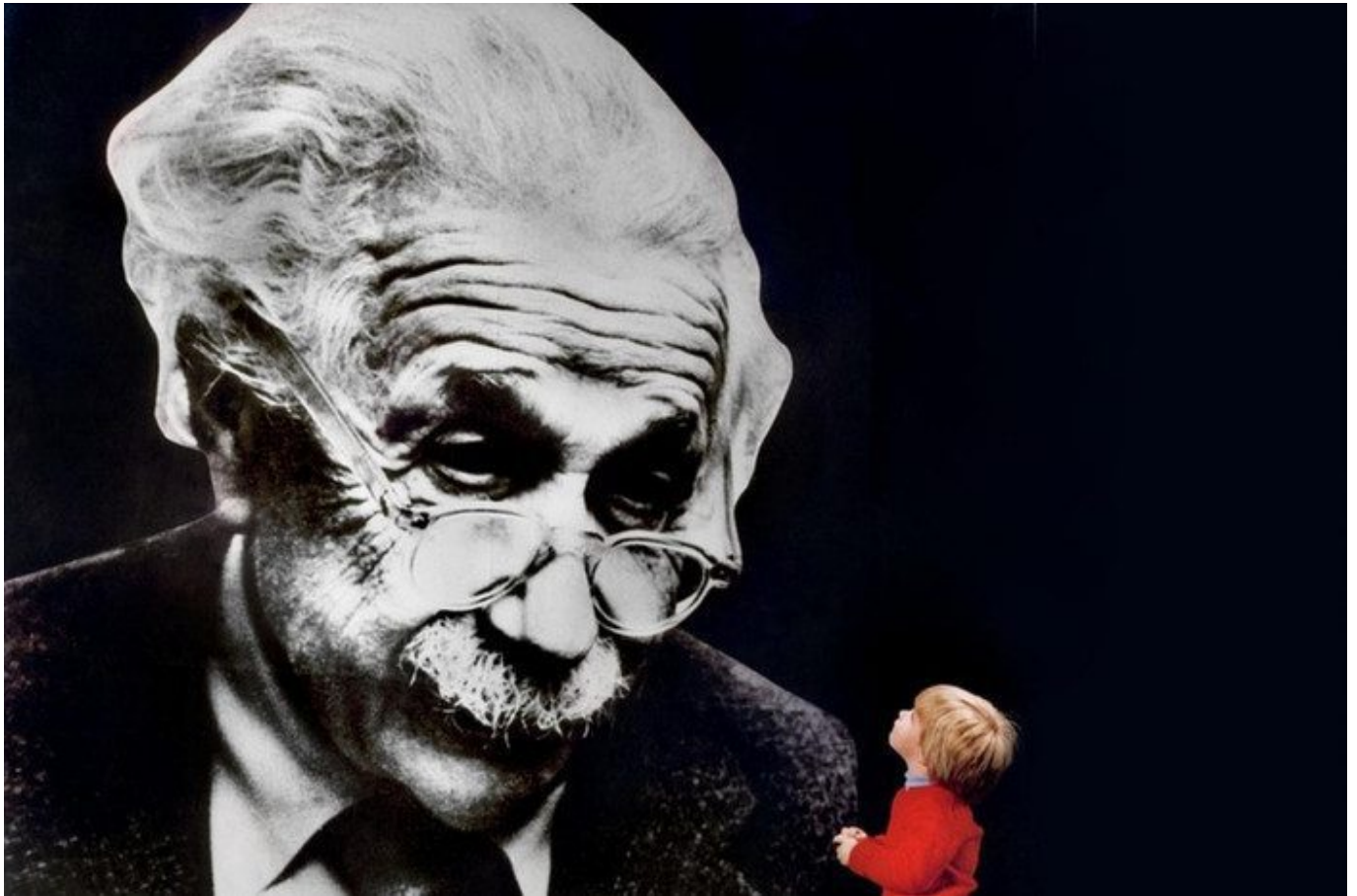

Eýnşteýn bilen garşylaşan bolsak, näme aýdardyk?

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Eýnşteýn bilen garşylaşan bolsak, näme aýdardyk? EÝNŞTEÝN
BILEN GARŞYLAŞAN BOLSAK, NÄME AÝDARDYK?

Eger Eýnşteýn bilen tanyşan bolsak, megerem ata-babalarymyzyň fizikada nämeleri edendigini aýdyp bererdik...

Geçmişden şu güne musulmanlardan gelip ýeten ylymlar, aslynda özlerinden öňki beýleki halklardan miras alyp, bize ýetirenleridi. Soňra ýewropalylar arap ylymlaryny öwrendiler we kämilleşdirdiler. Yzyndan gezek bize geldi we ýewropalylaryň taslan käbir ylymlaryny öwrendik.

Ylym-bilimiň tebigaty şeýle. Adamlar pikir we maksatnama işläp düzme müddetinde terjime, syýahat, bilelikde hereket etmek, pikir alyşmak we hyzmatdaşlyk etmek arkaly biri-birleri bilen

gatnaşýarlar.

Her iş täze düşünjäni öndürýän iki pikiriň utgaşygyny öz içine alýar. Daşary ýurtlardaky üýtgeşme talyplarynyň siwilizasiýa ruhuny özgerdýän jemgyýetlerden jemgyýetimize geçirmekdäki potensial roly boýunça pikir alyşma degişli dürli düşündirişleri eşitdim.

Käbir awtorlar muňa položitel garaýandyklaryny agzaýanam bolsa, beýleki käbirleri otrisatel garaýyşda. Emma pikir alyşmanyň özi maňa gyzykly göründi. Oňa gatnaşýanlaryň hemmesi daşary ýurtly talyplardy.

Bu pikir alyşmadan «ylymyň bir şahasyny okamak bilen ylymyň ruhuny açmagyň arasyndaky tapawudy bilmekdigi» açyk görülýär.

Ýüz münlerçe arap talybynyň onlarça ýyllap Günbataryň ýokary okuw jaýlarynda okap ýa-da şuňa meňzeş ugurda bilim maksatnamalaryna gatnaşyp gelendigini bilýäris.

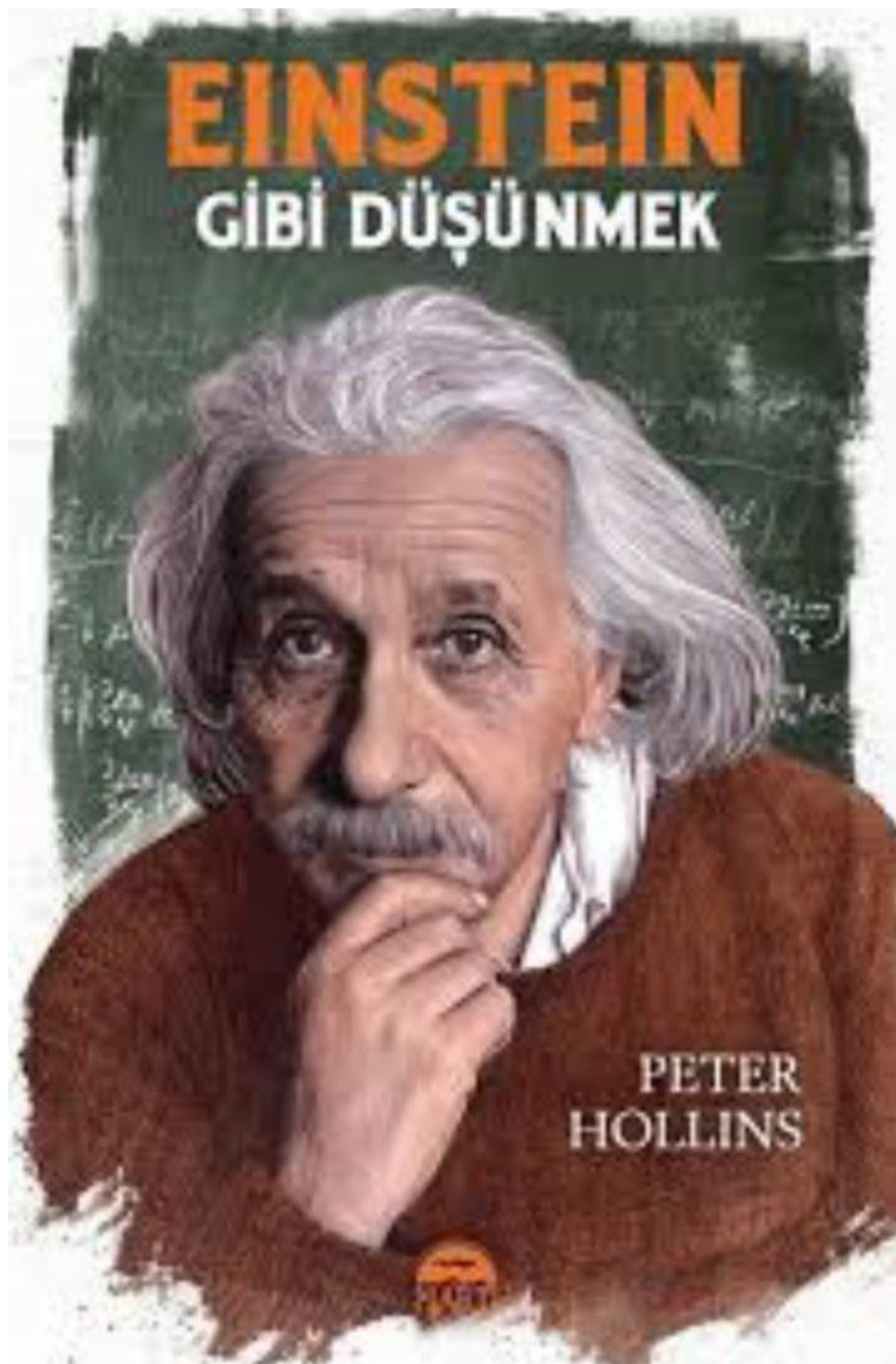
Bularyň medeniýet renessansynyň başlamagyna goşant goşmagy ýa-da medeniýet ruhuny geçirmegi näderejede mümkin?

Pikir alyşma gatnaşanlaryň köpüsiniň muňa şübheli garaýandygyny gördüm. Çünki gaýdyp gelenleriň ep-esli wagtlap iş gözlejegini we aradan geçen wagtyň dowamynda güzeran gaýgysynyň olary gemrip gutarjagyny aýdýarlar. Şonuň üçinem okan ýyllaryndaky pikirlerini ýatdan çykarýarlar we häzirki edýän işleri bilen oňnut edýärler.

Bular ýaly pikirleri eşidenimde gynandym. Aýdylýanlar hernäçe hakykata golaýam bolsa, mende göwnüçökgünlik döretdi.

Sebäp ýagdaýyň häzirki reallyga laýykdygyny öňki ýyllarda ýerli we daşary ýurtly ýokary okuw jaýlaryny tamamlan münlerçe talybyň mysalynda göre-göre gelyäris. Şol talyplaryňam watanlaryna peýda getirmek üçin islegleri, höwesleri bärilbärde dälidi. Dogrusy, bularyň birnäçe gözleýän mümkinçiligini tapmanam, sözüni ýöredýän merkeze ýakynlaşmanam ýa-da onuň bir parçasý bolmanam durmady. Emma getiren üýtgeşmesi welin juda az bolupdy.

Eýsem munuň sebäbi özi bilenmi ýa-da içinde ýaşap ýören jemgyýeti bilen baglanyşyklymydy? Ýa-da bu ikisindenem başga tapawutly faktor barmydy?

Professor Ybraým el-Büleyhiniň «dokmädesireýän bolşumyzdan» ötri, ösen halklaryň agzyna öýkünip ýa-da olar bilen ýaryşyp bilmejegimizi aýdandygy ýadyma düşýär.

Biziň bu bolşumyzyň dürli formalara giren köp dürli wersiýalary bar. Bularyň birem ylmy mirasymyzyň, syýasy we dini taryhymyzyň, hatda häzirki reallygymyzyň gymmatyny pikir edende bolşundan başbeter pakgarmagymyzydyr.

Ýogsam bolmasa, beýleki halklarda bolşy ýaly biziňem güýçli we gowşak taraplarymyz bar. Öwrülip özümize göz aýlasak, gowşak taraplarymyzyň has kändigini göreris. Çünki şu günüň ülňülerini kesgitleýän biz däl. Güýç, öňegidişlik, ululyk ülňüleri Günbatarda ykrar edilen normalardyr.

Professor el-Büleýhi aramyzdan biriniň döwrüniň genial alymy Eýnşteýn bilen tanyşan ýagdaýynda, oňa nämedir bir zatlary öwretmäge synanyşjakdygyny aýdýar. Bulam biziň biri-birimizden peýdalanmakdaky gowşaklygymyzyň iň bärkije mysalydyr. Biziň her birimiz maşgalamyzdan bolsun, daşardan biri bolsun, tapawudy ýok, başgalara akyl öwretmek isleýäris. Ynanar ýaly däl, amerikanlara prezidentlerini nähili saýlamalydygyny öwretjek bolýana-da gabat geldim. Muňa hiç ynanasym gelmedi. Emma munuň bilen birlikde her gün diýen ýaly hakykaty bolşundan başbeter çişirip ýa ýoýup görkezýän we öz gowşaklyklaryny boýun almaýan ýa bukjak bolýan adamlary görýäris. Bularyň barsy özgeleriň kemçiligi we nogsanlygy bilen başagaý.

Bu mysal ähli reallygy açyp görkezmänem biler, ýöne munyň dowamly gaýtalanyp durmagy, biziň «dokmäde pakgarmalarynyzy» hasam güýçlendirýär.

Eger Eýnşteýn bilen tanyşan bolsak, megerem ata-babalarymyzyň fizikada nämeleri edendigini aýdyp bererdik...

Tewfik SEÝF,

Saud Arabystanly ýazyjy.

Penşenbe, 16.07.2020 ý. Publisistika